

Aha – jag förstår

I gårdagens avsnitt av SVTs Klass 9A berördes en av de svåraste frågorna i skolan. Den gäller kunskapssträckan från det att eleverna inte vet vad skolan går ut på och fram till det ögonblick då de lärt sig det de förväntas lära sig.

En av pojkarna i klassen säger under den stora mössan och med låg röst: ”Jag har aldrig vetat varför jag är i skolan eller vad jag ska göra här.” Uppriktigheten är total och insikten skrämmande. Vi har alltså skapat en skola åt oss där det finns elever i nian som inte riktigt förstår vad som är själva poängen med att vara där. Det kan inte betyda annat än att skillnaden mellan vad eleverna gör i skolan och vad som krävs av dem i vardagslivet utanför skolan är så stor att det inte finns några uppenbara beröringspunkter. Den kunskap som skolan förmedlar tycks inte vara angelägen för dem som ska erövra den. Kanske är det därför som skolan måste legitimeras elevernas slit med kunskapsutvecklingen genom hotet om det dåliga betyget.

Viktiga frågor som lärarna ständigt måste ställa sig själva och eleverna är: Varför gör vi detta? Vad håller vi på med nu? Varför ska eleverna kunna identifiera djurnamn i en text? Är testets utformning meningsfull så att det berättar något viktigt om elevens läsförståelse? Jag menar att legitimeringsfrågan då det gäller skolans kunskapsinnehåll håller på att utvecklas till en av de besvärligaste att hantera. Skolan ska vara en skola i tiden, den måste ständigt flytta positionerna i takt med samhällsutvecklingen. Genom den lättroliga och smidiga informationsteknologin är vissa kunskaper nu så enkla att komma åt att skolan inte alls behöver hantera dem. Detta illustreras med all önskvärd tydlighet på torget i Kairo, där en ung demonstrant konstaterade: ”Våra ledare vet inte ens vad e-post är. De talar ett helt annat språk än vad vi gör.”

Trots att skillnaderna mellan skolkunskapen och vardagskunskapen ibland blir onödigt stora fanns i gårdagskvällens avsnitt några moment som verkligen var bra. Vi fick nu för första gången en liten glimt av hur en framgångsrik lärare arbetar i en klass där motivationen saknas och där det kunskapsmässiga utgångsläget hos eleverna dessutom är mycket dåligt. Struktur, många olika exempel med enkla och tydliga förklaringar i kombination med en hel del humor är ett minimikrav. Därtill att eleverna uppmuntras att fråga. ”Om du inte förstår, då måste du fråga. Om du inte frågar kan du aldrig förstå,” betonar superpedagogen. Eleverna måste också få uppmuntran och bekräftelse på det de presterar. De måste lära sig att Aha-upplevelsen är lärandets mest fantastiska ögonblick. Det är då som ny kunskap föds.

Lägg också märke till hur Stavros gläds med elevens framgångar, han blir minst lika glad och lycklig som eleven – och han visar det! High five. Där har vi pedagogikens största och mest magiska ögonblick. Här uppstår en ömsesidig framgångseufori som i sin tur skapar förutsättningarna för lärandet: ömsesidig tillit mellan eleven och läraren och det nödvändiga självförtroendet och glädjen hos eleven. Aha – jag förstår. Det är då som skolan blir meningsfull.

Läraryrket kan vara enklare eller svårare. I skolor där eleverna vet vad de ska ha skolan till är det i allmänhet enklare att motivera till omfattande, krävande och komplexa studier. Här kan problemet vara att få eleverna att läsa en enda onödig bok. I skolor som hyser motsvarigheten till Klass 9A ställs helt andra krav. I dessa skolor ligger problemet i att få eleverna att läsa en enda nödvändig bok. Men det som förenar alla lärare är att de arbetar i ett yrke vars ständige följeslagare är alltför snåla resurser, oftast omodern utrustning som gör att eleverna sköter skolarbetet enklare hemma än i skolan samt avsaknaden av genomtänkt, långsiktig och avancerad kompetensutveckling. Hur är det möjligt att samhällets allra viktigaste institution hamnat i ett sådant läge? Borde inte just skolan ha de bästa tänkbara förutsättningarna på alla nivåer. Här finns ju redan vår framtid.

Trots många brister i underhållet av den svenska skolan går det att peka ut ögonblicket i yrket som gör det till det mest underbara av alla yrken. Det finns just i den dubbla pedagogiska Aha-upplevelsen. Ögonblicket då läraren lyckats lära någon att lära sig något. Lärarens lycka är lika stor som elevens. Då är det enklare att förstå vad vi har skolan till. Aha – jag förstår.

TOMAS KROKSMARK

Professor i pedagogiskt arbete

Högskolan för lärande och kommunikation